

Nr 383.

Av herrar **Gustafsson** i Lekåsa och **Onsjö**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 54, med förslag till lag om fortsatt giltighet av allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293).

I propositionen nr 54 har Kungl. Maj:t föreslagit förlängd giltighetstid för allmänna förfogandelagen till och med den 30 juni 1949.

Den allmänna förfogandelagen utfärdades den 22 juni 1939 och gällde ursprungligen till och med den 31 mars 1940. Lagens giltighetstid har sedermera förlängts, senast genom lagen den 21 mars 1947 till och med den 30 juni 1948. I samband med förlängningen av giltighetstiden ha vid flera tillfällen ändringar i den ursprungliga lagtexten företagits. För att de materiella bestämmelserna i lagen skola kunna tillämpas erfordras särskilt förordnande därom. Dylikt förordnande utfärdades av Kungl. Maj:t den 6 september 1939 och är alltjämt gällande.

Enligt ingressen till lagen må dylikt förordnande endast utfärdas vid krig eller krigsfara eller eljest under utomordentliga av krig föranledda förhållanden. Av denna bestämmelse borde logiskt följa, att Kungl. Maj:t återkallade förordnandet om tillämpningen av lagens materiella bestämmelser, när förutsättningar för denna tillämpning icke längre existera. Någon krigsfara i lagens mening finns icke för närvarande, och ej heller kan man hävda, att de svårigheter, varmed vår försörjning i nuvarande läge har att kämpa, uteslutande bero på med kriget sammanhängande förhållanden. Även om sådana förhållanden i viss mån påverka vårt försörjningsläge bero dock svårigheterna till väsentlig del på de politiska avgöranden, som träffats under tiden efter kriget. Vidare ha ogynnsamma naturförhållanden spelat en viss roll.

Det ransonerings- och regleringssystem, som uppbyggt under kriget och som till övervägande del alltjämt finnes kvar, är till väsentliga delar grundat på den allmänna förfogandelagen. När krigshändelserna ute i Europa upphörde, hoppades man att krisregleringarna skulle så småningom försvinna och att avvecklingsperioden icke skulle bli alltför lång. Dessa förhoppningar fingo ett gott stöd i den plan för krisregleringarnas avveckling som dåvarande folkhushållningsministern framlade i anslutning till statsverkspropositionen år 1946 och som vann riksdagens bifall. Enligt denna plan räknade regeringen med att försörjningsläget skulle komma att förbättras så snabbt, att statens industrikommission och statens trafikkommission skulle kunna upphöra med sin verksamhet vid årsskiftet 1946/47 och att de övriga krisorganens arbetsuppgifter skulle i väsentlig omfattning minskas under budgetåret 1946/47.

Utvecklingen kom emellertid inte att motsvara dessa förväntningar. Redan vid höstriksdagen 1946 konstaterades i propositionen nr 311 rörande anslag till krisorganen, att resultatet icke blivit så gynnsamt som folkhushållningsministern räknat med vid vårriksdagens början. Vissa regleringar måste bibehållas längre än vad som avsetts, och på en del områden hade till och med skärpningar av restriktionerna måst vidtagas. Riksdagen var icke tillfredsställd med denna försening av krisregleringarnas avveckling, utan beklagade i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 november 1946 att avvecklingen icke skett så snabbt som ställts i utsikt enligt årets statsverksproposition. Riksdagen betonade också, att den var förvissad om att denna avveckling skulle komma att successivt genomföras så snart möjligheter härför förelågo. I 1947 års statsverksproposition uttalade dåvarande folkhushållningsministern, att en avveckling av krisregleringarna icke kunde helt genomföras under budgetåret 1947/48 men att vissa inskränkningar borde bli möjliga. Sålunda borde trafikkommissionens verksamhet kunna upphöra.

Inte heller dessa antaganden ha gått i uppfyllelse. Under år 1947 ha krisregleringarna tvärtom utbyggts i väsentlig omfattning. Och anslagen till krisförvaltningen ha överskridits med ungefär 90 procent motsvarande ett belopp av 11 400 000 kr. Sammanlagt har krisförvaltningen dragit en kostnad av nära 25 milj. kr. Trots att snart tre år förflutit sedan krigshändelserna i Europa upphörde kvarstå ännu eller ha återinförts beslag och regleringar av många viktiga varor, såsom spannmål, fettvaror, kött, kol, hudar, textilråvaror, vissa kemikalier o. s. v. Vidare har trafiken med motorfordon underkastats betydliga inskränkningar. Fortfarande upprätthålles en stor personalstat inom krisorganen. Visserligen har antalet befattningshavare minskat vid vissa krisorgan, men har i stället ökat hos andra.

Det skall inte bestridas, att försörjningsläget gör det nödvändigt att i vissa fall upprätthålla ransoneringar eller inskränkningar i förbrukningen av ett flertal varor. I andra fall återigen är en fortsatt ransonering diskutabel. Som exempel härpå kan hänvisas till köttransoneringen, som av en utbredd opinion ansågs mogen för avveckling förra hösten. Man kan alltså ifrågasätta om det inte varit riktigt att slopa sagda ransonering.

Då krisregleringarna ursprungligen infördes skedde detta för att staten skulle på ett rättvist sätt fördela de varor, på vilka det på grund av krigsförhållandena rådde brist. Man fann det riktigt och naturligt, att det svenska folket i en tid, då kriget rasade in på knutarna, inte kunde leva som under fredstid. Det är mot denna psykologiska bakgrund man får se riksdagens beslut att genom den allmänna förfogandelagen ge regeringen vidsträckta fullmakter att ordna och organisera folkförsörjningen. Numera är läget helt annorlunda. Nu kan det inte längre finnas skäl för att ge Kungl. Maj:t samma fullmakter som under krigsåren. Om det på grund av bristen

på vissa viktiga varor är nödvändigt att bibehålla vissa ransoneringar och regleringar bör i så fall den rättsliga grunden för sådana regleringar utgöras av regering och riksdag gemensamt stiftad lag i varje särskilt fall. Skall den allmänna förfogandelagen erhålla förlängd giltighet finns det risk för att regeringen begagnar sig av de fullmakter lagen ger för ändamål, för vilka den icke är avsedd. Det kan för övrigt ifrågasättas om icke Kungl. Maj:t redan i enstaka fall överskridit de befogenheter den tillerkänts enligt förfogandelagen. Beslutet om förbud för den så kallade söndagskörningen med motorfordon har sålunda fattats av Kungl. Maj:t ensam på administrativ väg genom ändring av kungörelsen om reglering av handeln med bensin och bilgummi. Det är synnerligen tveklaktigt om förfogandelagen kan åberopas som grundval för detta beslut. Enligt vårt förmenande borde detta förbud ha genomförts genom en av regering och riksdag gemensamt antagen lag.

Det är också att märka, som redan inledningsvis framhållits, att de förutsättningar under vilka förfogandelagen skall gälla icke längre existera. Icke desto mindre motiverar chefen för folkhushållningsdepartementet förlängningen av lagens giltighetstid med hänvisning till svårigheter för försörjningen, som icke äga samband med dessa förutsättningar. Chefen för folkhushållningsdepartementet pekar sålunda särskilt på den dåliga skörden föregående år och försämringen av vårt lands valutapolitiska läge. Denna senare omständighet kan visserligen delvis sägas äga samband med »utomordentliga av krig föranledda förhållanden», men den beror också i hög grad på våra egna politiska avgöranden. Det skulle därför icke vara riktigt att ge Kungl. Maj:t fullmakt att i enlighet med förfogandelagen vidtaga åtgärder för att motverka försämringen av det valutapolitiska läget. Riksdagen bör i enlighet med sina grundlagsstadgade rättigheter både medverka i strävandena att förbättra vårt lands ekonomiska läge och kontrollera regeringens åtgärder i detta syfte.

Slutsatsen av vad som här anförts måse därför bli den, att riksdagen bör avslå Kungl. Maj:ts förslag om förlängd giltighet för den allmänna förfogandelagen. För att krisregleringar skola kunna upprätthållas efter 30 juni i år kräves således, att Kungl. Maj:t i varje särskilt fall begär bemyndigande därtill av riksdagen. Enligt vår mening är det angeläget att så sker, så att riksdagen kan upprätthålla erforderlig kontroll däröver att krisregleringarna icke ingripa i den enskilde medborgarens eller näringslivets frihet mer än som oundgängligen kan anses erforderligt.

Med anledning av vad som sålunda anförts hemställas,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 54.

Stockholm den 10 februari 1948.

Aron Gustafsson
i Lekåsa.

J. Onsjö.